

Πολιτισμική μάθηση

- Κοινωνικές δεξιότητες
- Πολιτισμικές αντιλήψεις
- Διαπολιτισμική επικοινωνία
- Διαπολιτισμική διαμεσολάβηση

ΨΧ19: Ψυχολογία της Μετανάστευσης
Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ
Εαρινό εξάμηνο 2023-2024
Καθηγητής Βασίλης Παυλόπουλος

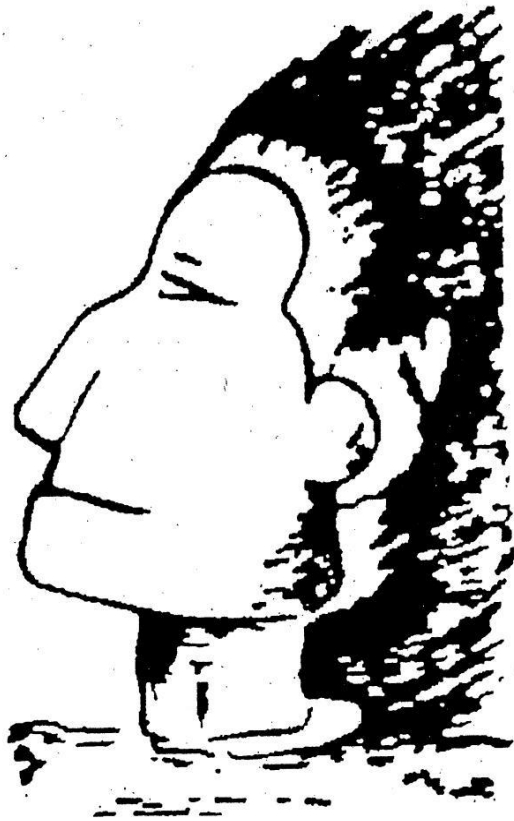
Περιεχόμενο της πολιτισμικής μάθησης

- **Πολιτισμική μάθηση** είναι η διαδικασία μέσω της οποίας οι μετανάστες αποκτούν πολιτισμικού περιεχομένου γνώσεις και κοινωνικές δεξιότητες, ώστε να προσαρμοστούν στην κοινωνία υποδοχής (Masgoret & Ward, 2006).
- Επικεντρώνεται σε **συμπεριφορικές** όψεις του επιπολιτισμού, όπως: κοινωνική αλληλεπίδραση, μη λεκτική επικοινωνία, χειρονομίες, χωρική συμπεριφορά, διαπροσωπική απόσταση.
- Η **πολιτισμική απόσταση** κατά την επικοινωνιακή διαδικασία αυξάνει τις πιθανότητες αποτυχημένων αλληλεπιδράσεων, π.χ. παρερμηνείες, στερεότυπα, διομαδικές συγκρούσεις (Ward & Kennedy, 1999).

Κοινωνικές δεξιότητες

- Οι **κοινωνικές δεξιότητες** περιλαμβάνουν συμπεριφορές όπως: έκφραση στάσεων και συναισθημάτων, ρύθμιση της διαπροσωπικής απόστασης και της βλεμματικής επαφής, εξοικείωση με κοινωνικά σενάρια (π.χ., δημόσιες συναλλαγές).
- Τα **κοινωνικά επιδέξια** άτομα είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές περιστάσεις και τις αντιδράσεις των άλλων, ώστε να προσαρμόζουν ευέλικτα τη συμπεριφορά τους.
- Η εκδήλωση **πολιτισμικά συμβατών** συμπεριφορών αποτελεί σημαντικότερο παράγοντα πρόβλεψης από ό,τι η εθνικότητα ή η χώρα γέννησης.

Πολιτισμικές αντιλήψεις και επικοινωνία (Barkai, 2008)

πηγή: Seckel, 2005

- Είναι εργαλεία για την απόδοση νοήματος, ιδίως όταν λείπουν πληροφορίες.
- Στη διαπολιτισμική επαφή όμως ενδέχεται να περιορίζουν την οπτική μας.
- Μπορούν να αλλάξουν μέσω της μάθησης, οπότε και εμπλουτίζουν τα εργαλεία της επικοινωνίας μας.
- Βοηθούν να κάνουμε βασικές διακρίσεις, όπως το άτομο από το πρόβλημα και τη συμφωνία από το σεβασμό.

Πολιτισμικές διαστάσεις που συνδέονται με τη διαπροσωπική επικοινωνία

- **Ατομικισμός – συλλογικότητα:** έμφαση στην ανεξαρτησία ή στην αλληλεξάρτηση;
- **Απόσταση κοινωνικής ισχύος:** πόσο αυστηρή/χαλαρή είναι η αποδοχή της ιεραρχίας και των κοινωνικών τάξεων;
- **Λεκτική – μη λεκτική επικοινωνία:** πόσο συχνή η χρήση των μη λεκτικών μηνυμάτων; πόσο ασαφή είναι τα μηνύματα αυτά;
- **Προσωπικός χώρος:** πώς ορίζεται η επιθυμητή διαπροσωπική απόσταση; πόσο αποδεκτή είναι η σωματική επαφή;
- **Νοηματοδότηση σε συνάρτηση με το πλαίσιο:** σε ποιο βαθμό η ερμηνεία των λεκτικών μηνυμάτων εξαρτάται από το πλαίσιο;

Κανόνες ευγένειας και επίλυση συγκρούσεων

- Στις συλλογικές κοινωνίες οι κανόνες ευγένειας οδηγούν συχνά σε **έμμεση έκφραση** των προσωπικών επιθυμιών, μικρότερο βαθμό αυτο-αποκάλυψης και σε **πιο ασαφή** επικοινωνιακά μηνύματα από ό,τι στις ατομικιστικές κοινωνίες.
- Οι διαστάσεις των αξιών “ατομικισμός-συλλογικότητα” και “απόσταση κοινωνικής ισχύος” συνδέονται με τον τρόπο επίλυσης των συγκρούσεων και, ειδικότερα, με την αντίληψη της **αξιοπρέπειας**, τον τρόπο **απόδοσης δικαιοσύνης**, την άσκηση **κριτικής**, τη διαδικασία της **διαπραγμάτευσης**.

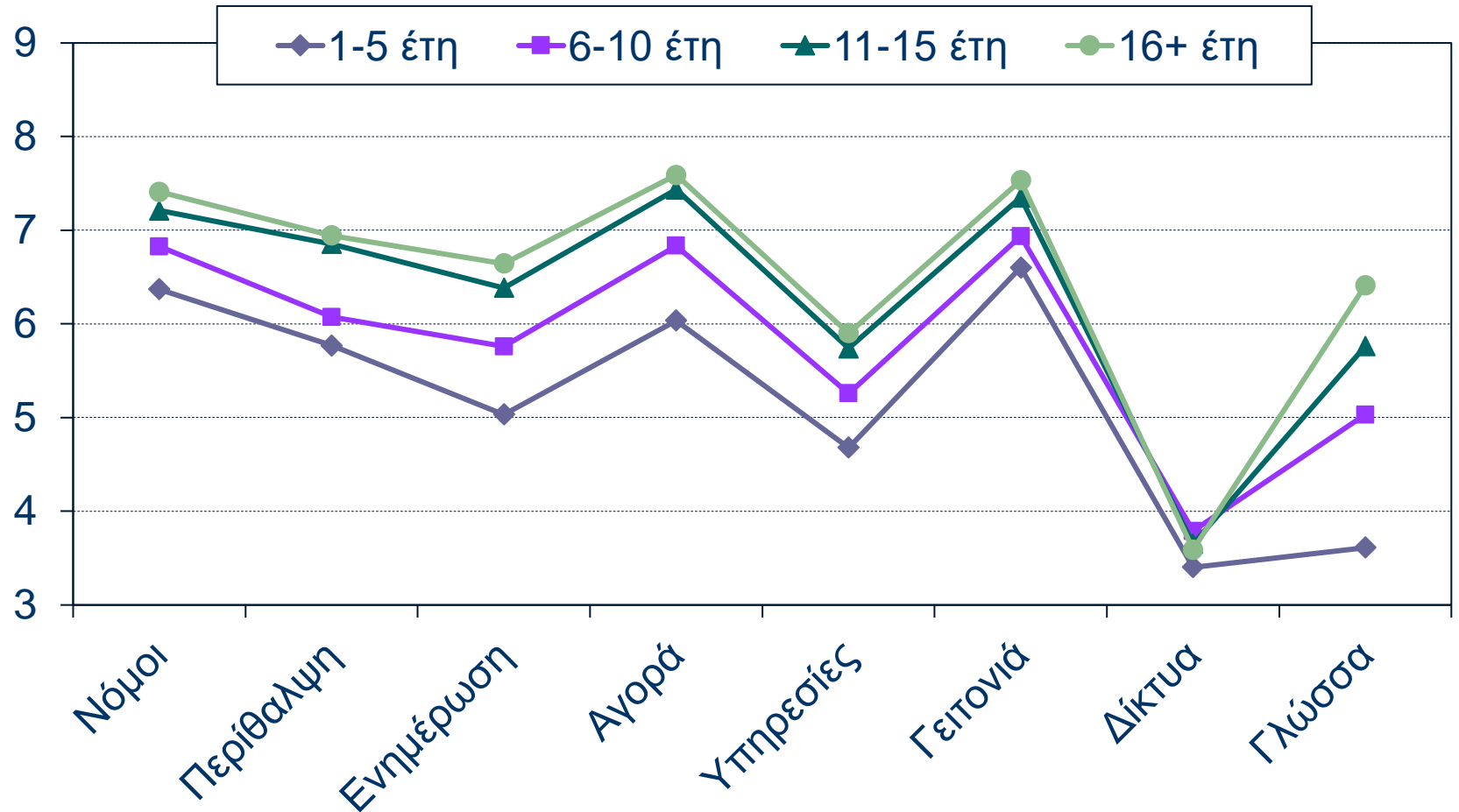
Μη λεκτική επικοινωνία

- **Βλεμματική επαφή.** Αν είναι λιγότερο ή περισσότερο συχνή από το αναμενόμενο, το άτομο μπορεί να θεωρηθεί αγενές και απρόσεκτο ή απειλητικό και προσβλητικό, αντίστοιχα.
- **Προσωπικός χώρος.** Η αξιολόγηση ενός ατόμου ως “θερμού” ή “ψυχρού” γίνεται ανάλογα με την πολιτισμική νόρμα για τη σωματική εγγύτητα και τη διαπροσωπική απόσταση.
- **Χειρονομίες.** Παρατηρούνται διαπολιτισμικές διαφορές όσον αφορά τη συχνότητα χρήσης, αλλά και την ερμηνεία των χειρονομιών.

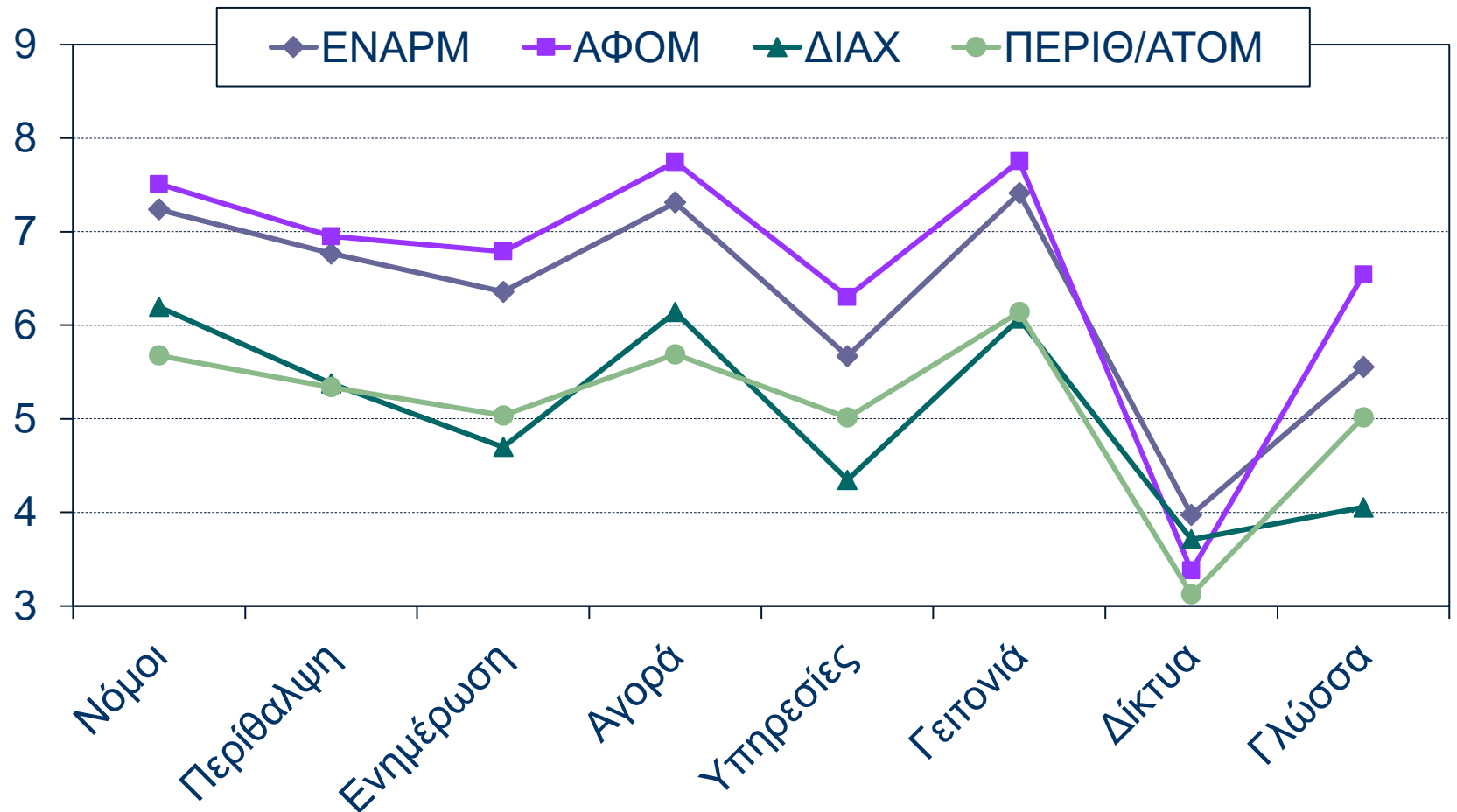
Κοινωνικοί κανόνες και συμβάσεις

- Η ευθυγράμμιση με τους κοινωνικούς κανόνες γίνεται συνήθως σε μη συνειδητό επίπεδο.
- Συχνά οι μετανάστες μαθαίνουν την ύπαρξη ενός κοινωνικού κανόνα με τον οδυνηρό τρόπο: παραβαίνοντάς τον!
- Η φιλία με άτομα της χώρας υποδοχής μπορεί να λειτουργήσει ως προστατευτικός παράγοντας.

Δείκτες κοινωνικοπολιτισμικής προσαρμογής και διάρκεια παραμονής των μεταναστών στην Ελλάδα (Μπεζεβέγκης, Παυλόπουλος, Μυλωνάς, Γεωργαντή, Ντάλλα, 2010)

Δείκτες κοινωνικοπολιτισμικής προσαρμογής και στρατηγικές επιπολιτισμοποίησης (Μπεζεβέγκης, Παυλόπουλος, Μυλωνάς, Γεωργαντή, Ντάλλα, 2010)

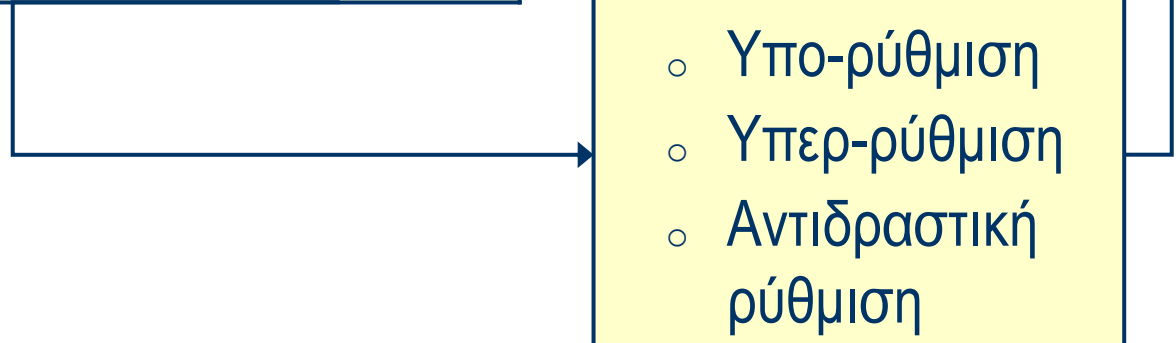
Μια θεωρία για τη ρύθμιση της επικοινωνίας σε διαπολιτισμικά πλαίσια (Gallois et al., 1995)

Αξιολογικά στοιχεία

- Αιτιακές αποδόσεις του συνομιλητή
- Ομοιότητα/Έλξη
- Μείωση της αβεβαιότητας
- Ενεργοποίηση κοινωνικών ταυτοτήτων
- Εκτίμηση του πλαισίου

Στρατηγικές επικοινωνίας

- Σύγκλιση
- Απόκλιση
 - Υπο-ρύθμιση
 - Υπερ-ρύθμιση
 - Αντιδραστική ρύθμιση

Από τη γλωσσική μετάφραση στη διαπολιτισμική διαμεσολάβηση (Clouet, 2006)

- Οι γλώσσες δεν μεταφράζονται λέξη-προς-λέξη.
- Τα επαφικά και επιτονικά φαινόμενα του προφορικού λόγου μεταφέρουν νοήματα.
- Η γλώσσα του σώματος μεταφέρει νοήματα.
- Οι γλώσσες χρησιμοποιούν διαφορετικές γραμματικές και συντακτικές δομές για να αποδώσουν νοήματα.
- Όλες οι γλώσσες έχουν θέματα-ταμπού.
- Οι τρόποι προσφώνησης στη διαπροσωπική επικοινωνία ποικίλλουν σημαντικά σε διαφορετικές γλώσσες.